

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Elmin İnkişafı Fondu

H.F. Bağırova, N.M. Kamilova
S.N. Məmmədova, S.A. Əliyeva

AZƏRBAYCANDA QADINLARIN REPRODUKTİV SAĞLAMLIĞININ ƏTRAF MÜHİTİN TƏSİRİNDƏN ASILILIĞI

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
ELMİN İNKİŞAFI FONDU**

**H.F.Bağirova, N.M.Kamilova,
S.N.Məmmədova, S.A.Əliyeva**

**AZƏRBAYCANDA QADINLARIN
REPRODUKTİV SAĞLAMLIĞININ
ƏTRAF MÜHİTİN TƏSİRİNDƏN ASILILIĞI**

Bakı – 2011

*Bu monoqrafiya Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkışafı Fondunun maliyyə yardımı ilə nəşr edilmişdir
–Qrant № EIF–2010–1(1) – 40/30 – 3*

Redaktor: **V.M.Əlizadə**
biologiya elmləri doktoru, professor

Rəyçilər: **N.M.Şəmsəddinskaya**
ATU-nun II məmalıq-ginekologiya kafedrasının professoru, tibb elmləri doktoru, əməkdar elm xadimi

R.Y.Qasımov
AMEA-nın müxbir üzvü,
biologiya elmləri doktoru, professor

H.F.Bağirova, N.M.Kamilova, S.N.Məmmədova, S.A.Əliyeva.
Azərbaycanda qadınların reproduktiv sağlamlığının ətraf mühitin təsirindən asılılığı. Bakı, “Nafta-Press”, 2011, 194 səh.

Kitab akuşer-ginekoloqlar, ailə həkimləri, əhaliyə tibbi xidmət göstərən digər səhiyyə işçiləri və ekoloqlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Təqdim olunan informasiya elmi dəlillərə əsaslanır və ətraf mühitin sağlamlığa təsiri məsələlərini işıqlandırır.

ISBN 978 – 9952 – 437 – 49 – 2

K $\frac{4108160000 - 1}{071 - 2011}$ **Qrifli nəşr**

© Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkışafı Fondu, 2011

MÜNDƏRİCAT

GİRİŞ.....	3
Fəsil 1. MÜASİR EKOLOJİ BÖHRAN NƏTİCƏSİNDƏ ƏTRAF MÜHİTDƏ YARANAN PROBLEMLƏR.....	7
1.1. Tibbi ekolojiya anlayışı və onun prinsipləri.....	7
1.1.2. Ekoloji böhranın prinsipləri və qarşısının alınması yolları.....	11
1.1.3. Ekosistem.....	12
1.1.4. Biosfer və insan.....	13
1.1.5. Ekoloji mühit və həyat şəraiti.....	21
1.1.6. Su resurslarının çirklənməsi.....	23
1.1.7. Kimyəvi maddələr və əhəlinin sağlamlığı.....	26
1.2. Neqativ təsirlə təbii ekoloji faktorlar.....	27
1.2.1. İqlim faktoru.....	28
1.2.2. Mikrobiopatojen faktor.....	29
1.2.3. Suyun çirklənmə faktoru.....	30
1.2.4. Səs faktoru.....	33
1.2.5. Mikroiklim faktoru.....	34
1.2.6. Kimyəvi faktorlar.....	34
1.2.7. Növbəti faktor – tozduz.....	36
1.2.8. Atmosfer havasının çirkləndiriciləri.....	39
1.2.9. Yerlə meşə sərvətinin məhv edilməsi.....	44
1.2.10. Sənaye istehsalının problemləri.....	46
1.3. XXI əsr üçün xarakterik xəstəliklər və sağlamlığın qorunması.....	47
1.3.1. Sağlamlığın mahiyyəti və kriteriyaları.....	47
1.3.2. Reproduktiv sağlamlıq anlayışı.....	56
1.3.3. Embriotoksiklik.....	62
1.3.4. Dölnün bətdaxili (antenatal) qorunması.....	67
1.3.5. Ana orqanizminin həddindən artıq qızması və soyuması.....	73
1.3.6. Teratogenez.....	75
1.3.7. İrsiyyət və ətraf mühit.....	82
1.3.8. Dölnün və yeni doğulmuşun hipoksiyası (asfiksiya).....	86
1.3.9. Genetik pozulmalar.....	89
1.3.10. İnfeksiya (virus və bakteriyalar).....	90

Fəsil 2. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA MÜXTƏLİF EKOLOJİ ŞƏRAİTLƏR FONUNDA REPRODUKTİV SAĞLAMLIĞIN DƏYİŞMƏSİ.....	94
2.1. Azərbaycanın bu günkü tibbi-ekoloji durumu.....	94
2.2. Azərbaycanın ekoloji cəhətdən gərgin zonaları.....	100
2.3. Azərbaycan Respublikası çaylarının ekoloji problemləri.....	111
2.4. Xəzər dənizinin çirkənməsi.....	115
2.5. Torpağın radionuklidlərlə çirkənməsi.....	119
2.6. Azərbaycanın neftlə çirkənməmiş torpaqları.....	121
2.7. Azərbaycanda ekoloji vəziyyətin əhəlinin sağlamlığına təsiri...	123
Fəsil 3. AZƏRBAYCANDA ƏHALİNİN REPRODUKTİV FUNKSİYASININ BƏZİ GÖSTƏRİCİLƏRİ	126
Fəsil 4. PERİNATAL PATOLOGİYANIN ƏMƏLƏ GƏLMƏ- SİNİN RISK AMİLLƏRİNİN RETROSPEKTİV, ANALİTİK, EPİDEMİOLOJİ TƏDQIQATI.....	151
ƏDƏBİYYAT.....	163

